

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARINI BOSHQARISH METODLARI VA BOSHQARUVCHI-MENEJERNING ILMIY SALOHİYATI

Mahmudova Zulfiya Homidovna

Namangan davlat pedagogika instituti

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya. Hozirgi davrda tashkilot va korxonalarni unumli boshqarish davr talabidan kelib chikib, samarali boshqaruv mexanizmlarini yaratishni va joriy etishni taqozo qiladi. Zero, kuchayib borayotgan integratsion jarayonlar va axborotlar tizimining xalqaro darajaga etib borishi, raqobatning kuchayishi va boshqalar ijtimoiy boshqaruvga bo'lgan munosabatni foydali tomonga keskin o'zgartiradi va boshqaruv tizimida ijtimoiy o'zgarishlarga bo'lgan moslashuvni tezlashiradi.

Annotatsiya. Управление не являясь процессом, уникальным для производства. В данный момент очень важна правильная организация управления в социальной сфере, а также в системе образования. В настоящее время усиливается движение научного подхода к управлению единым педагогическим процессом. Это очень важно для формирования кадров с высоким интеллектуальным потенциалом.

Прежде всего, давайте поймем социальную природу менеджмента. Управление означает организационное, плановое, систематическое воздействие на определенный объект.

Annotation. Management is not a process unique to production. Perhaps the correct organization of management in social spheres, as well as in the education system, is very important. Currently, the movement of a scientific approach to the management of a single pedagogical process has increased. This is very important for the formation of personnel with high intellectual potential.

First of all, let's understand the social nature of management. Management means an organizational, planned, systematic influence on a certain object

Hozirgi davrda tashkilot va korxonalarni unumli boshqarish davr talabidan kelib chikib, samarali boshqaruv mexanizmlarini yaratishni va joriy etishni taqozo qiladi. Zero, kuchayib borayotgan integratsion jarayonlar va axborotlar tizimining xalqaro darajaga etib borishi, raqobatning kuchayishi va boshqalar ijtimoiy boshqaruvga bo'lgan munosabatni foydali tomonga keskin o'zgartiradi va boshqaruv tizimida ijtimoiy o'zgarishlarga bo'lgan moslashuvni tezlashtiradi.

MTT ichidagi boshqaruvini to'g'ri tashkil etishda boshqarish usullarining roli benihoya kattadir. Boshqarish usullari tarbiyachi, texnik xodimlarga, umuman

muassasa jamoasiga ta'sir ko'rsatish vositasi bo'lib, bu vositalar o'rta qo'yilgan maqsadlarga erishish jarayonida mazkur xodimlar va jamoalarning faoliyatini uyg'unlashtirishni ta'minlaydi.

SHuning uchun ham MTT ichki boshqaruvini tashkil qilish va uni amalga oshirishda maktab rahbarlarining boshqarish usullarini to'g'ri tanlashi va undan o'z o'rnida to'g'ri foydalanishlari muhim ahamiyat kasb etadi.

Boshqarish usullarini ularda aks etadigan ta'lim muassasasi ishiga taalluqli bo'lgan munosabat turlariga qarab tasnif qilish bilan bir qatorda, bu usullarni ta'lim muassasasi xodimlarining faoliyat motivlarini hisobga olgan holda ularga ta'sir etish nuqtai nazaridan ham farq qilish lozim. SHu o'rinda quyidagi motivlarni ajratib ko'rsatish mumkin:

a) har bir ta'lim tashkilotlari xodimining huquq va burchlaridan kelib chiqadigan faoliyat motivlari (majburiy motivlar);

b) moddiy manfaatlardan kelib chiqadigan motivlar;

v) ma'naviy (ruhiy) motivlar.

SHunga ko'ra boshqarish usullarini ham quyidagicha bo'lish mumkin:

1. Boshqarishning tashkiliy-ma'muriy usullari.
2. Boshqarishning ijtimoiy-psixologik usullari.
3. Boshqarishning huquqiy usullari.
4. Boshqarishning bevosita ko'rsatma berish usullari.
5. Boshqarishda rag'batlantirishdan foydalanish usullari.
6. Kadrlarni ma'naviy jihatdan rivojlantirish usullari.
7. Boshqarishda kuzatish usullari.
8. Boshqarishning suhbat usuli.
9. Ta'lim muassasasi hujjatlarini tahlil qilish usullari.

Boshqarishning tashkiliy-ma'muriy usuli. Boshqarish usullari tizimida alohida o'rinni egallaydi. Ular boshqaruv bo'g'inlarining o'zaro bog'lanib ishlashining boshqaruv munosabatlarini aks ettirib, boshqariluvchi mansablarga ma'muriy ta'sir ko'rsatishining butun mexanizmini ifodalaydi. Boshqaruv bo'g'inlari tomonidan amalga oshiriladigan boshqarish aktlari ikki turga bo'linadi: normativ aktlar va shaxsiy aktlar. Boshqaruvga oid normativ aktlarda aniq muayyan shaxs bo'lmaydi: ular biror sharoitga tadbiqan olinadigan umumiy hatti-harakat qoidalarini o'z ichiga oladi va ko'pincha uzoq vaqtga mo'ljallangan bo'ladi. Boshqarishning shaxsiy aktlari esa muayyan sub'ektlarga qaratilgan bo'ladi.

Tashkiliy usullarni tashkiliy ko'rsatma va farmoyish berish yo'li bilan ta'sir ko'rsatishga bo'lish keng tarqalgan. Tashkiliy ma'muriy ta'sir ko'rsatish turli tashkiliy choralarni masalan, MTTni boshqarishning tashkiliy mazmuni va mundarijasini belgilash, ichki tartib qoidalarini o'rnatish va shu kabilarni o'z ichiga oladi. Farmoyish, ko'rsatma va buyruq berish yo'li bilan ta'sir ko'rsatish barcha boshqarish

bo'limlarining ishlanishi kunda tezkorlik bilan ta'minlab turishdan iborat balib, unga ko'rsatmalar berish, yozma shakldagi yoki og'zaki beriladigan buyruqlar vositasi bilan erishiladi.

Boshqarishning ijtimoiy-psixologik usullari MTT xodimlariga ta'sir etish usullaridan biri bo'lib, ular ta'lim muassasasining pedagoglar jamoasini, ulardagi "psixologik iqlimni", har bir hodisaning shaxsiy xususiyatlarini va hokazolarni o'rganishga asoslanadi.

Boshqarishning ijtimoiy - psixologik usullarini ikkita asosiy turga:

- a) har bir xodimga jamoa orqali ta'sir ko'rsatishga hamda,
- b) bo'ysunuvchilar bilan yakka holda ish olib borishga bo'lish mumkin.

Boshqarishning huquqiy usullari. Mamlakatimiz xalq xo'jaligi tarmoqlarini hamda o'quv maskanlarini asosan davlat yo'li bilan boshqarish ma'muriyatlar tizimida huquqiy vositalardan tobora kengroq foydalanish amalga oshirilmoqda. Huquqiy vositalar deganda ijtimoiy munosabatlarga yuridik ta'sir ko'rsatish vositalarining jami tushuniladi.

Huquq mezonlari davlat tomonidan chiqariladi, agar jamoat tashkilotlari tomonidan chiqarilsa, davlat tomonidan tasdiqlanadi.

Huquq mezonlari turli qonuniy xujjatlar, nizomlar, ko'rsatmalar, instruktiv–metodik ko'rsatmalar, buyruqlar, farmoyishlar, qarorlar va hokazolar shakliga kiritiladi.

Moddiy javobgarlik korxonalar, tashkilotlar, o'quv yurtlari, maktabgacha ta'lim va maktabdan tashqari bolalar muassasalari, internat —maktablari, bolalar uylari, shuningdek, ayrim mansabdor shaxslarning zimmasiga xo'jalik faoliyatining (muassasalari rahbarlarining xo'jalik ishlari bilan shug'ullanuvchi o'rinbosarlari va xodimlari) natijalari uchun yuklanadigan ma'suliyatdir. Moddiy javobgarlik turli jarimalarda, peniyalarda va hokazolarda ifodalanadi.

Boshqarishning bevosita ko'rsatma berish usuli ko'proq sube'ktlarning buyruq, ko'rsatma, farmoyish, topshiriqlar berish yo'li bilan boshqarish manbaiga ta'sir ko'rsatishini ta'minlovchi usul va harakatlarni o'z ichiga oladi.

Boshkarishning mazkur usullari ta'lim muassasasidagi ta'lim- tarbiya jarayonida qatnashuvchilarning yuqori boshqaruv bo'g'inlari va ta'lim muassasasi ma'muriyati hamda pedagoglar kengashining qarorlari, boshqaruvchining buyruqlari va turli ko'rsatmalarni bajarish uchun MTT xodimlarining shaxsan javobgar bo'lishini ta'minlaydi.

Boshqarishda rag'batlantirishdan foydalanish metodlari.

Ta'lim muassasasi ichki boshqaruv tizimida tarbiyachi va texnik xodimlarni rag'batlantirish ta'lim - tarbiya ishlarini takomillashtirish va uning sifat - samaradorligini yanada oshirishda muhim pedagogik ahamiyat kasb etadi.

Rag'batlantirish turlariga quyidagilar kiradi: joriy mukofotlash, ta'lim-tarbiya ishida alohida o'rnak ko'rsatgani uchun mukofotlash va hokazolar.

Pedagog xodimlarni ma'naviy jihatdan rivojlantirish usullari. Mehnatning ma'naviy omillari ma'naviy - siyosiy, ijodiy va boshqa omillarni o'z ichiga oladi. Ma'naviy - siyosiy omillarning negizi ilmiy dunyoqarash, tarixiy taraqqiyot istiqbollari tushunish va qayta qurish tantanasiga ishonishdir. SHuning uchun ta'lim muassasasining pedagoglar jamoasini boshqarishda ularning har birini siyosiy, ilmiy, metodik va umumpedagogik jihatdan saviyalarini oshirib borishi, shuningdek, ularga iqtisodiy bilimlar berish muhim ahamiyat kasb etadi. Hozirgi kunda ta'lim muassasasi xodimlarining ongi qanchalik yuqori bo'lsa, ularning pedagogik mehnat sohasidagi faoliyati, binobarin, o'quv - tarbiya bobidagi yutuqlari shunchalik yuksak bo'ladi.

Ijodiy izlanishning negizi - pedagoglik kasbiga mehr qo'yish, uni qadrlash, pedagog mehnatning o'zidan, uning natijalaridan qanoat hosil qilishdir. Bu omillardan samarali va o'rinli foydalanish ta'lim muassasasining ta'lim-tarbiya ishini yanada takomillashtirishda muhim rol o'ynaydi.

Boshqarishda ta'lim muassasasi hujjatlarini tahlil qilish usuli.

Ta'lim muassasasi ichki boshqaruvi tizimida pedagogik jarayonni, uning ayrim xodisalari va faktlarini tekshirishda hujjatlarni chuqur o'rganish va har tomonlama tahlil qilish masalasiga alohida e'tibor berish hozirgi davrning muhim talablaridan biridir, chunki, bu hujjatlarda ta'lim muassasasining, pedagoglar jamoasining yosh avlodni tarbiyalash, unga puxta bilim berish va uni o'qish masalalariga doir qarorlarni amalga oshirish borasidagi faoliyati o'z ifodasini topgan.

Ta'lim muassasasi hujjatlari jumlasiga: o'quv mashg'ulotlarining jadvali, ta'lim muassasasi ishining rejalashtirishning barcha turlari, uzluksiz ta'limning muhim shoxobchasi bo'lgan maktabgacha ta'limga doir hisob va hisobotlar, ta'lim - tarbiya ishlariga tegishli hujjat va hisobotlar, ta'lim muassasasiga tegishli bo'lgan Nizomlar, instruktiv - metodik ko'rsatmalar, shu asosda ishlangan ta'lim muassasasining turli hujjatlari (buyruq va kengash qarorlari) va dastur hamda rejalar, ta'lim - tarbiya ishlarini taqsimlash, ta'lim muassasasining buyruq daftarlari, maktab pedagoglar kengashining qarorlari daftari, maktab smetasi va turli moliyaviy hujjatlar, shu asosda tuzilgan statistik hisobotlar, maktab pasporti, inventarlar daftari va hokazolar kiradi.

Ta'lim muassasasi hujjatlarini tahlil qilishda mazkur hujjatlarda muhim vazifa qilib qo'yilgan: bolalar sonining o'sishi va kamayishiga, ularning MTTdan ketib qolishining oldini olishga, ba'zi bir tarbiyalanuvchilarning rivojlanish darajasiga, ta'lim muassasasi maktab kengashining tavsifiga, "Bolajon" dasturi asosida olib borilayotgan ishlarning holatiga, MTTning - onalar jamoatchilik, mehnat jamoalari, otaliq tashkiloti, savdo, qurilish, sog'liqni saqlash tashkilotlari, baza korxonasi, maktabdan tashqari bolalar muassasalari, kasb-hunar kollejlari, akademik litseylar, oliy

o'quv yurtlari bilan hamkorlikdagi ishlariga, MTTning o'quv-moddiy va texnik bazasini mustahkamlab borish masalasiga, uning moliya-xo'jalik va pedagogik targ'ibot ishlariga alohida e'tibor beriladi.

Foydalaniladigan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Maktabgacha taolim tizimi boshyaruvinu tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi Farmoni. 2017 yil 30 sentyabr, PF-5198-son.
2. "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha taolim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha taolim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi 2019 yil 8 maydagi PBI-4312- son qaroriga 1-ilova.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Maktabgacha taolim tizimi boshyaruvinu tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi 2017 yil 30 sentyabrdagi PF-5198-sonli Farmoni.
4. "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi. Tuzuvchilar: Grosheva I.V., Evstafeva L.G., Ma'mudova D.T., va boshqalar. Toshkent, 2018 yil.

Asosiy adabiyotlar:

1. 9. Qodirova F "Maktabgacha pedagogika" T.: «Tafakkur», 2019 y.
- SH.A.Sodiyova. "Maktabgacha pedagogika". "Tafakkur sarchashmalari" T.: 2013 y.
2. N.M.Kayumova "Maktabgacha pedagogik" TDPU nashriyoti T.: 2013 y.
3. Xasanboeva O.U. va boshq. Maktabgacha taolim pedagogikasi. T.: Ilm ziyo. 2006.
4. Kozlova S.A., Kulikova T.A. Doshkolnaya pedagogika. M.: Akademiya. 2002 g.

Elektron taolim resurslari

1. www.tdpu.uz
2. www.pedagog.uz
3. www.Ziyonet.uz